

Gräsligt ute och gräsligt inne

Hur påverkas klövhälsan av betestidens längd i förhållande till stallmiljön?

Christer Bergsten, Svensk Mjolk

Bakgrund

Svensk Mjölks position i betesfrågan är att ”Bete bidrar till bra djurvälstånd och till den goda bilden av svensk mjölkproduktion. Regler och tillämpningar för bete ska ha djuren i fokus och möjliggöra ett modernt och flexibelt mjölkföretagande”. Betesdrift gynnar att korna, i enlighet med djurskyddslagens intention, ska få möjlighet att bete sig naturligt. Generellt kan man också säga att betesdrift förbättrar djurens rörelser (mindre hälta), hygien, klöv- och benhälsa. Om man går in i den enskilda gården är det förstas många parametrar som påverkar hälsan i allmänhet och klövhälsan i synnerhet i förhållande till bete och stall. En studie har startats för att klarlägga sådana samband.

Hur inverkar då bete- respektive stallmiljö på klövhälsa och kornas rörlighet?

Svenska studier i början av 80-talet visade att prevalensen av de vanligaste klövsjukdomarna var högst på våren före betessläpp och lägst på hösten efter betesperioden (Andersson and Lundström, 1981). Detta ger en klar indikation på att betet förbättrar klövhälsan. Herlin och Drevemo (1997) visade att djur som inte gått på bete hade sämre rörelser som böjlighet i has än djur med 3 månaders bete, oavsett om de kom från uppbundet stall eller lösdrift med liggbås och betonggol. Resultat från Kanada (Hernandez-Mendo et al., 2007) visade att rörelsestörningar/hälta som uppkommit hos djur i lösdriftstall med sandbås snabbt minskade då djuren kom ut på bete under en fyraveckors period. Ju större skada ju snabbare relativ förbättring sågs. Att rörelserna förbättras kan härledas till att klövsjukdomarna bakom rörelsestörningarna snabbare läker av på bete. Sålunda har bete inte bara en förebyggande utan också en behandlande effekt och om djuren flyttas från betongunderlag på stall till mjukt bete är effekten ganska omedelbar. I ett ytterligare försök i den tidigare nämnda kanadensiska besättningen visade det sig att om korna själva fick välja var de hellre ute på natten och valde att vara inne på dagen speciellt om temperatur och eller fuktighet var hög (Legrand et al., 2009). Var djuren föredrar

att vara styrs av tillgång till foder men också av underlaget där kon står och äter. I den Kanadensiska besättningen sågs också en svag preferens för att stå på gummimattor framför foderbordet framför på betong (Fregonesi et al., 2004). Svenska försök har visat en tydlig preferens för att gå och stå på gummimatta i förhållande till betong (Telezhenko et al., 2007) och samtliga rörelseparametrar förbättrades också på gummi jämfört med betong även om de inte var lika goda som på sand/bete (Telezhenko and Bergsten, 2005). Klövhälsan var också bättre och hältor mindre hos mjölkkor på gummispaltmat jämfört med betongspalt (Bergsten et al., 2011).

Hur långvariga är då de positiva effekterna av bete? I holländsk studie jämfördes klövhälsan i besättningar med djur som hölls inne permanent från att de var kvigor och under första laktationen med dem som fick gå på bete under en period. Besättningar med djuren på bete hade mindre allvarligt klöveksem under betesvistelsen men under stallperioden var det ingen skillnad mellan grupperna (Holzhauer pers medd 2011).

Hur kan stall- och betesmiljön optimeras

Ett bete med tillräckligt stor areal per djur minskar smittrisen och ökar komforten för vila och rörelser. Men, det är viktigt att till- och frånfartsvägar är anpassade efter djurantalet. Med ökad besättningsstorlek är risken påtaglig för flaskhalsar vid ut- och infart från stallet som i stället blir smittfällor vid framförallt dåliga väderleksförhållanden. Om djuren behöver gå allt längre sträckor på hårdgjorda vägar ökar slitaget på klövarna och traumat varvid risken för klövskador och klövinfektioner ökar. Beroende på betets utformning, kodensitet, nederbörd och drivningsvägar kan således utevistelsen under dåliga förhållanden innebära en försämring av kornas närmiljö och risk för traumatiska skador och klövinfektioner (Alban et al., 1996; Bendixen et al., 1986). Vid betesdrift måste mesta möjliga åtgärder göras före betessläpp för att stärka underlaget så att det håller under olika betesförhållande. Rådgivningsmaterial för detta finns (Belin, 2008).

Är rastning ett alternativ till bete? Med en hårdgörning av drivningsvägar och uppehållsplatser

utomhus blir förhållanden likvärdiga med dem inomhus med krav på renhållning som dock under dåliga skötsel förhållanden kan missgynna klövhälsan. I ett svenskt försök studerades bla klövhälsan hos uppbundna kor med olika stor andel rastning (dagligen, en gång i veckan, två gånger i veckan eller ej rastning). Rastningen bestod av utevistelse på en hårdgjord yta. Det visade sig att belastningsrelaterade klövsjukdomar och eksem ökade med graden av rastning. (Loberg et al., 2004). Också en tidigare svensk studie resulterade i större andel klövsulesår och sulblödningar hos de rastade djuren än hos dem som stod uppbundna (Gustafsson, 1993).

Lösdrift kan innebära mycket olika förhållanden ur djurvårdssynpunkt beroende på stallutformning, miljö och skötsel. För att optimera djurhälsan bör stallmiljön så långt det går efterlikna miljön vid ett naturligt bete. Även om stalllösningar alltid är en kompromiss, kan modernt rustade lösdriftstallar med till exempel gummibeklädda gångar, komfortabla liggplatser och god hygien påtagligt förebygga klöv- och benhälsan (Cook and Nordlund, 2009).

Flexibelt bete

För att anpassa kravet på betesdrift till ändrade svenska produktionsförhållanden, med större lösdriftbesättningar och med automatisk mjölkning, skulle en förlängd betessäsongs med uppdelade betesperioder kunna medföra ett lägre betestryck per tidsenhet och därmed ge lägre smittryck för infektiösa klövsjukdomar och gynna markförhållandena. Möjlighet skulle då också finnas att hålla djuren inne under sämre yttre väderleksförhållanden som vid stor nederbörd och höga temperaturer, och utomhus under mer gynnsamma förhållanden.

Tanken bakom flexible bete är betestiden inte behöver vara sammanhängande utan att totala betessäsongen förlängs från april till oktober inom vilken den regionalt bestämda betestiden måste uppfyllas. Vi avser att kartlägga hur klöv- och benhälsan påverkas av detta genom att utnyttja klövhälsoregistreringar. Rutiner för bete och stallförhållanden kartläggs och jämförs med klövhälsodata i 200 besättningar. Dessutom undersöks kor i lösdrifter med flera robotar där olika betesstrategier används i robotarna. Resultat kommer att vara klar under våren 2012 och en fortsättning av försöken planeras till nästa betessäsongs.

Referenser

- Alban, L., Agger, J.F., Lawson, L.G., 1996, Lameness in tied Danish dairy cattle: The possible influence of housing systems, management, milk yield, and prior incidents of lameness. *Prev Vet Med* 29, 135-149.
- Andersson, L., Lundström, K., 1981, The influence of breed, age, body weight and season on digital diseases and hoof size in dairy cows. *Zentralblatt für Veterinärmedizin, Reihe A* 28, 141-151.
- Bendixen, P.H., Vilson, B., Ekesbo, I., Åstrand, D.B., 1986, Disease frequencies of tied zero-grazing dairy cows and of dairy cows on pasture during summer and tied during winter. *Prev Vet Med* 4, 291-306.
- Bergsten, C., Telezhenko, E., Ventorp, M., 2011. Importance of hard and soft flooring system for heifers and primiparous cows' growth and wear, locomotion, claw and leg health. In: 16th Symposium and 8th Conference on Lameness in Ruminants, Lameness a global perspective Rotarua, New Zealand, Feb 28-March 3 p. 33.
- Cook, N.B., Nordlund, K.V., 2009, The influence of the environment on dairy cow behavior, claw health and herd lameness dynamics. *The Veterinary Journal* 179, 360-369.
- Fregonesi, J.A., Tucker, C.B., Weary, D.M., Flower, F.C., Vittie, T., 2004, Effect of rubber flooring in front of the feed bunk on the time budgets of dairy cattle. *J Dairy Sci* 87, 1203-1207.
- Gustafsson, G.M., 1993, Effects of daily exercise on the health of tied dairy cows. *Prev Vet Med* 17, 209-223.
- Hernandez-Mendo, O., von Keyserlingk, M.A.G., Veira, D.M., Weary, D.M., 2007, Effects of pasture on lameness in dairy cows. *Journal of Dairy Science* 90, 1209-1214.
- Loberg, J., Telezhenko, E., Bergsten, C., Lidfors, L., 2004, Behaviour and claw health in tied dairy cows with varying access to exercise in an outdoor paddock. *Appl Anim Behav Sci* 89, 1-16.
- Telezhenko, E., Bergsten, C., 2005, Influence of floor type of the locomotion of dairy cows. *Appl Anim Behav Sci* 93, 183-197.
- Telezhenko, E., Lidfors, L., Bergsten, C., 2007, Dairy cow preferences for soft or hard flooring when standing or walking. *J Dairy Sci* 90, 3716-3724.